

Z MIŁOŚCI

Grzegorz Dyrdała (1959)

*zrodzeni
z narcyzmu
zrodzeni
dla kłesk
aktorzy
w monogamicznym teatrze
zagubieni
z lawiną pomysłów
w katharsis
lekkomyślni*

Z tomiku *Pożegnanie z matką*

Daniela Zybalanka-Jaśko — aktorka, poetka i dziennikarka. W 1975 roku postanowiła przyjąć propozycję pracy w zespole gnieźnieńskiej sceny. Zapewne sądząc wówczas, że nie na długo, że na chwilę, ale cóż, życie zwykle nas zaskakuje, pisząc własne — niezgodne z naszym planem i marzeniami — scenariusze. Pozostała w Gnieźnie na dłużej; mieszka i pracuje tutaj od 37 lat.

Temu miastu i ludziom poświęciła większą część swego dorosłego i zawodowego życia. Tutaj przeżyła także wielką miłość, o której pisze wiersze. Jak mówi, *tu jest moje miejsce na ziemi — właśnie w Gnieźnie. Aktorstwo i poezja to moja pasja. Kiedy poznałam mojego męża, Mariana, nie przypuszczałam, że ta miłość może się spełnić. Od urodzenia związany z Krakowem, przeniósł się ze mną do Gniezna. Pomagał mi, wspierał swoimi przemyśleniami i pomysłami. Nigdy nie byłam sama. To wszystko było z ogromnej miłości i przyjaźni. Dziś wspominam szczęście, które mnie nie ominęło — moją miłość do męża, który odszedł trzy lata temu. A czas biegnie szybko, wszystko przemija i mogę sobie życzyć tylko, aby nie było gorzej.*

Rodowita poznanianka, wychowała się w rodzinie, w której żywe były zainteresowania artystyczne. Ojciec w młodości był akrobatą cyrkowym; w latach międzywojennych wyjechał do Francji i tam pracował w cyrku. Kiedy wrócił do Polski, przez wiele lat żył wspomnieniami. Koniecznie chciał zaszczepić swoim dzieciom akrobatyczne umiejętności; dbał o ich sprawność fizyczną, zachęcał do wykonywania ćwiczeń gimnastycznych. Pani Daniela wspomina, że ona i dwoje jej rodzeństwa musieli regularnie ćwiczyć pod okiem ojca, opanować wiele akrobatycznych figur i układów tanecznych. Mama artystki miała zdolności wokalne i pięknie śpiewała. Młodsza siostra, Bogumiła, grała na fortepianie.

Pasją Daniela od najmłodszych lat był taniec, dlatego równoległe ze szkołą podstawową uczyła się w szkole baletowej; statystowała wtedy w poznańskiej operze. Po ukończeniu „podstawówki” trafiła do Państwowej Szkoły Instruktorów Teatralnych i Oświatowych; w tym czasie szkołę tę ukończyło wielu dobrych aktorów, m.in. znany aktor Roman Wilhelm. Gdy zdała maturę, rozpoczęła pracę w teatrze objazdowym działającym przy Estradzie Poznańskiej. W 1959 roku uzyskała aktorski dyplom eksternistyczny.

Debiutowała na scenie Teatru Satyry (Estrada Satyryczna) działającego przy poznańskiej Estradzie. Zagrała w spektaklu *Czy człowiek może pomóc człowiekowi?*, zrealizowanym na podstawie fragmentów *Strachu i nędzy III Rzeszy* i *Moralitetu badeńskiego o afirmacji* Bertolta Brechta (1959). Niedługo potem można było ją zobaczyć w inscenizacji *Kobieta jest diabłem* (1960), opartej na trzech sztukach Prospera Mérimée.

Później, jak powiedziała w jednym z wywiadów, *ciągle była w drodze*. Grała kolejne role, gromadziła aktorskie doświadczenia, pracując na scenach dramatycznych w Toruniu, w Olsztynie-Elblągu, Nowej Hucie, Wałbrzychu i Zielonej Górze. Zanim stanęła na gnieźnieńskiej scenie, pracowała bez wytchnienia, zyskując uznanie publiczności i pochlebne opinie krytyków. Recenzenci pisali o niej na łamach wielu czasopism: „Teatru”, „Życia Literackiego”, „Kultury”, „Kulis”, „Sceny”, a także dzienników regionalnych. Jej zdjęcia trafiały na okładki znanych poczytnych magazynów, jak „Kobieta i Życie” czy popularna w całej Polsce, wysokonakładowa „Panorama Północy”.

SCENARIUSZ

Katarzyna Czubkówna i Michał Frydrych

MUZYKA

Marcin Dominik Głuch

AKTORZY

Katarzyna Czubkówna, Justyna Polkowska,
Iwona Sapa, Michał Frydrych, Maciej Hązła, Szymon Kołodziej,
Piotr Mrówczyński, Wojciech Siedlecki, Piotr Urbaniak

Spektakl realizowany we współpracy
z Centrum Kultury „Scena To Dziwna” w Gnieźnie

W SPEKTAKLU WYKORZYSTANO

film dokumentalny *ŻYCIE TO GRA* — opowieść o życiu i twórczości Daniela Zybalanki-Jaśko. O swoich losach, życiu, miłości i twórczości mówi nie tylko sama aktorka, lecz także aktorzy i jej przyjaciele. Film powstał w ramach warsztatów telewizyjnych zorganizowanych przy Centrum Kultury eSTeDe w Gnieźnie, zrealizowany przez Klub Filmowców działający w Centrum Kultury eSTeDe:

SCENARIUSZ Kinga Jackowska, Julia Bogajewska, Jakub Dzionek

REALIZACJA Dariusz Jankowski, Radosław Biskupski

OPERATORZY KAMER Mariusz Bukowski, Radosław Biskupski, Bartosz Śmigielski

DŹWIĘK Bartosz Śmigielski

MONTAŻ Radosław Biskupski

PRODUKCJA Piotr Robakowski

teksty poetyckie oraz wspomnienia Daniela Zybalanki-Jaśko

Zdarzenie teatralne 15 września 2012, sezon teatralny 2012-2013
Zdarzenie włączone do programu Europejskich Dni Dziedzictwa –
edycja 2012 pod hasłem *Tajemnice codzienności*

Europejskie Dni
Dziedzictwa

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Teatr im. Aleksandra Fredry
w Gnieźnie

INSTYTUCJA KULTURY
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO

DYREKTOR NACZELNY I ARTYSTYCZNY

Tomasz Szymański

www.teatr.gniezno.pl; bilety@teatr.gniezno.pl

DYREKTOR

CENTRUM KULTURY eSTeDe

Grzegorz Reszko

AUTORZY ZDJĘĆ

Zofia Nasierowska (na stronie z biogramem aktorki — zdjęcia z sesji zdjęciowej w Teatrze Ludowym w Nowej Hucie, 1968), Grażyna Wyszomirska, Mirosław Skrzypkowski, Bartłomiej Sowa (s. I: *Nie-Boska Komedia*.

Rzecz o krzyżu, 2011)

oraz zdjęcia z prywatnego archiwum aktorki.

REDAKCJA PROGRAMU I OPRACOWANIE GRAFICZNE Małgorzata Urbaniak
Tytuły, skróty i zmiany w tekstach pochodzą od redakcji.

PROJEKT PLAKATU TOWARZYSZĄCEGO WYDARZENIU Katarzyna Czubkówna

PRZYGOTOWANIE WYDAWNICZE Ars Nova, Poznań, ul. Grunwaldzka 17

DRUK Print Group, Szczecin, ul. Mieszka I 63/64

ZALOGA BIAŁEGO RUMU
www.ZALOGA-SZANTY.pl

Talent Daniela dostrzeżono już w 1963 roku, na V Festiwalu Teatrów Polski Północnej w Toruniu: otrzymała wówczas nagrodę redakcji „Pomorza” dla aktora młodego pokolenia za rolę Anity w *Piątej kolumnie* Ernesta Hemingwaya (Teatr im. S. Jaracza w Olsztynie). Wkrótce z uznaniem teatralnych recenzentów spotkała się jej Krasawica w *Bolesławie Śmiałym* Stanisława Wyspiańskiego (premiera: 1966). Znany krytyk, Andrzej Wróblewski, pisał w miesięczniku „Teatr”: *Uwagi i znaczenia nabiera Krasawica. W sensie zarówno socjologicznym — jako przedstawicielka ginącego świata pogańskiego, jak i obyczajowym — jako niezmaszany „grzech młodości” króla. Daniela Zybalka jest w tej roli niesamowita.*

W tym samym czasie osobnym i znaczącym obszarem jej aktorskich doświadczeń stał się monodram: tej formie spektaklu teatralnego poświęciła niemal całą dekadę lat 1960-1970. Z tamtego czasu warto przypomnieć jej udział w Scenie Eksperymentów, powołanej przy Teatrze Dramatycznym w Olsztynie. Scena funkcjonowała jako uzupełnienie głównej linii repertuarowej teatru, zastrzeżona dla prezentacji nowych tekstów dramatycznych i eksperymentalnych form teatralnych, często adresowanych do wąskiej grupy odbiorców. Jej działalność zainaugurowała, w 1962 roku, właśnie Daniela Zybalka, monodramem Finna Methlinga *Podróż do zielonych cieni* (reż. Tadeusz Witt). Olsztyńska prasa pisała wówczas: *[...] publiczność dawno już nie miała okazji oglądać tak interesującego przedstawienia. Ponad 40-minutowy spektakl w wykonaniu jednej aktorki był prawdziwą uctwą duchową dla miłośników teatru. Już od pierwszej chwili, gdy na scenie pojawia się dziewczyna w czarnym trykocie, widz zostaje wciągnięty w akcję... Jest to opowieść o losach kobiety, najpierw dziecka, dziewczyny, matki, wreszcie staruszki. Daniela Zybalka bardzo sugestywnie zagrała tę rolę, nie schodząc w ogóle ze sceny, nie charakteryzując się, bez żadnych dodatkowych rekwizytów. Bez wątpienia jest to duży sukces aktorski.*

Daniela Zybalka-Jaśko

Nie był to jedyny spektakl zrealizowany przez aktorkę na tej scenie. Kolejny monodram z jej udziałem — *Piękny i nieczuły* Jeana Cocteau — wystawiono rok później. Potem były *Romanse cygańskie* (1963) Federico Garcii Lorki i *Listy miłosne* portugalskiej zakonnicy Mariany Alcoforado (1964; obydwa w reż. Józefa Strumińskiego) oraz *Słuczzone zwierciadło* na podstawie książki *Romans z przyjaciółmi* Anatola Marienhofa i Ili Sneidera (1969, reż. Jerzy Ronard Bujarski). Monodram opowiadał dzieje miłości rosyjskiego poety Sergiusza Jesienina i amerykańskiej tancerki Isadory Duncan. Warto dodać, że choreografię do tego monodramu realizował sam Henryk Tomaszewski, z którym aktorka spotkała się wiele lat później przy gnieźnieńskiej realizacji *Snu nocy letniej* Szekspira.

Lecz lata sześćdziesiąte to nie tylko monodramy: to także znakomite kreacje aktorskie, które stworzyła w wielu spektaklach. Na scenie w Nowej Hucie Daniellę Zybalkę dostrzegł Stefan Otwinowski i wyróżnił jej udział w *Kramie z piosenkami* Leona Schillera (1968, reż. Jan Skotnicki), jako jedną z grona interesujących młodych aktorów, obdarzonych energią i wdziękiem. W swoim *Notatniku krakowskim* podkreślał jej aktorskie i taneczne dokonania.

Nieco później Daniela odnosiła sukcesy na scenie Lubuskiego Teatru im. L. Kruczkowskiego w Zielonej Górze — doceniona jako Beth w *Krajobrazie* Harolda Pintera (1970), zapamiętana jako przebiegła i obłudna Goneryla, budząca emocje w pełnych

namiętności, miłosnych scenach z Edmundem w *Królu Learze* Szekspira (1970, reż. Jerzy Hoffmann). W lata siedemdziesiąte wkraczała, grając również w wielu innych zielonogórskich spektaklach.

Właśnie wtedy zaprosił ją do współpracy ówczesny dyrektor Teatru im. A. Fredry, Wojciech Boratyński. Przed gnieźnieńską publicznością wystąpiła po raz pierwszy jako Pani Kowalska we współczesnej sztuce Haliny Dobrowolskiej *Nie ma konia dla Maryny* (1976). Niebawem zagrała Klarysę w *Słudze dwóch panów* Carla Goldoniego (1976), Sekretarkę w *Kartotece* Tadeusza Różewicza i Księżną Irinę w *Szewcach* Stanisława Ignacego Witkiewicza (1975). Potem przysłyły role m.in. w: *Romansie z wodewilu* Władysława Krzemińskiego, *Nikt mnie nie zna* Fredry (1978), *Balladynie* Juliusza Słowackiego (1978), *Ich czworo* Gabrieli Zapolskiej (1979), *Zemście* (1982) i *Damach i huzarach* Fredry (1984), a także w prapremierowej farsie *Samo życie* Michała Rosińskiego (1983) i wystawionym dwa lata później *Domu Bernardy Alba* Lorki (reż. Marcin Ehrlich). Wykreowana w tym spektaklu postać szalonej Marii Józefy przejmująco zapisała się w pamięci widzów; ta niewielka rola do dziś pozostaje jedną z ważniejszych kreacji w teatralnym dorobku aktorki. W 1987 roku pokazała się jako Panna Małgorzata w *Ciotuni* Fredry (reż. Tadeusz Pliszkiwicz) i zagrała w *Kwiatach polskich* Juliana Tuwima, rok później wystąpiła w *Przedwiośniu* wg Stefana Żeromskiego (dwa ostatnie spektakle w reż. Romana Kordzińskiego).

Ostatnią dekadę ubiegłego stulecia Daniela Zybalka rozpoczęła wyrazistą i „mocną” rolą Herodowej w *Pastorałce* Schillera (1991, reż. Tomasz Szymański) i jako Mamona w *Rapsodzie o Świętym Wojciechu* Szymańskiego (1991). Wkrótce potem wystąpiła w pamiętnej inscenizacji *Snu nocy letniej* Szekspira (1992, reż. i choreografia Henryk Tomaszewski), zagrała wartę odnotowania role i epizody w *Świętoszku* Moliere (1992), *Panu Tadeuszu* Adama Mickiewicza (1994, reż. Józef Jasielski) i *Moralności pani Dulskiej* Gabrieli Zapolskiej (1996, reż. Zdzisław Wardejn), *Balladynie* Juliusza Słowackiego (1996), *Gwałtu, co się dzieje* Fredry (1996, obydwa spektakle w reż. T. Szymańskiego). Po raz drugi w swej karierze aktorskiej wystąpiła w *Kartotece* Różewicza jako Tłusta Kobieta (1998) i jako Anfisa w *Trzech siostrach* Antoniego Czechowa (2001), w obydwu spektaklach (reż. Piotr Kruszczyński), tworząc interesujące kreacje aktorskie. Kilka lat później gnieźnieńska publiczność oglądała ją w przejmującym epizodzie *Kochanki* w *Nie-Boskiej komedii* wg Zygmunta Krasińskiego (2011), kolejnym spektaklu tego reżysera.

Nie sposób wymienić wszystkich scenicznych wcieleni aktorki, którymi zawoocowało ponad półwiecze jej teatralnej kariery, przy czym warto wspomnieć, że występowała w przedstawieniach nie tylko dla dorosłych, a na artystycznym koncercie ma również doświadczenia filmowe. Zagrała w kilku znanych polskich filmach m.in. w *Rękopisie znalezionym w Saragossie* Wojciecha J. Hasa, komedii *Piektło i niebo* Stanisława Różewicza i *Nie będę cię kochać* Janusza Nasfetera. Sumując wszystkie jej kreacje, zapewne można by się doliczyć setki ról, zagranych dla tysięcy widzów w kilku teatrach dramatycznych i na wielu scenach objazdowych w mniejszych i większych miejscowościach całej Polski.

Portretując Daniellę Zybalkę, nie wolno też zapominać o innych obszarach jej twórczej działalności. Od wielu lat para się dziennikarstwem — na łamach miejscowej prasy i portali internetowych publikuje różnorakie materiały poświęcone teatrowi i poezji. Jej ulubioną formą wypowiedzi jest wywiad: właśnie w wywiadach od lat prezentuje lokalnej społeczności sylwetki ludzi sztuki i kultury, atencją obdarzając zwłaszcza animatorów teatru.

Poza dziennikarstwem, Daniela Zybalka-Jaśko od wielu lat uprawia twórczość poetycką. Debiutowała w 1964 roku na łamach olsztyńskiego miesięcznika „Warmia i Mazury”. Jej pierwszy tomik poetycki, *Pożegnanie z materią*, ukazał się w 1993 roku nakładem Miejskiego Ośrodka Kultury w Gnieźnie. Do 2009 roku wydała jeszcze cztery zbiory wierszy.

Małgorzata Urbaniak

Tekst, tutaj podany w skrócie, w całości dostępny na stronie www.teatr.gniezno.pl

Blizniaki z Wenecji (1980)

Kartoreka (1998)

*Wchodzę na scenę
w ten obraz stałych wibracji
zatapiam się w nicości
jak odchodzenie
z partnerów spojrzeń
chwytam ironię i wzgardę
jestem oceanem
który mnie niesie
bariera przeżyć
bije mnie po twarzy
słowa
biegną za mną jak lawina*

Z tomiku Pożegnanie z materią

Dom Bernardy Alba (1985)

Król Lear (1970)

Klub kawalerów (1971)

Sen nocy letniej (1992)

Samo życie (1983)